

Klunderud Natur og Kultur

v/Per Øystein Klunderud

Åssideveien, 3322 Fiskum

Org. nr. 969 334 011

Tlf hjemmekontor 32 75 05 04/ mobil 948 86 503

E-post: pedrokl@online.no

Darbu: 18.05.11

Utdrag rapport fra studiereise for Rovviltnemda i region 2 Sør-Norge til området Târnava Mare og Magura i Transylvania, Romania.

Utreise fra Oslo/Gardermoen onsdag 4. mai kl 08.20, og hjemkomst samme sted søndag 8. mai kl 21.40.

Deltakere:

Bjaadal, Lars	Leder av Rovviltnemda, fylkesvaraordfører (Sp) Telemark
Espeland, Sigurd	Distriktssjef, Mattilsynet Midt- og Vest-Telemark
Geving, Arne Christian	Landbruksavdelingen, FM i Vestfold
Gonsholt, Karl Erik	Landbruksavdelingen, FM i Telemark
Johannessen, Morten	Avdelingsdirektør Miljøvern avdelingen, FM i Telemark
Kismul, Lisbeth Svendsen	Landbruksavdelingen, FM i Aust-Agder
Klunderud, Per Øystein	Reiseleder, Klunderud Natur og Kultur
Knutsen, Even	Miljøvern avdelingen, FM i Buskerud
Marker, Espen	Naturoppsyn i SNO, Telemark, Buskerud, Vestfold
Mørland, Tellef Inge	Nestleder Rovviltnemda, Aust-Agder
Olsrød, Mona	Landbruksavdelingen, FM i Vestfold
Omholt, Per Ketil	Miljøvern avdelingen, FM i Aust-Agder
Sævre, Rune	Miljøvern avdelingen, FM i Aust-Agder
Østbye, Thor	Naturfotograf, Vang i Valdres

Bakgrunn:

Rovviltnemda i region 2 (Vestfold, Buskerud, Telemark og Aust-Agder) diskuterte mulighetene for en fag- og studietur gjennom møter i 2010. I møte 03.12.11, under sak 19/2010 ble det fattet vedtak om å gjennomføre en studietur til utlandet.

Ønske om faglig innhold ble i anbudspapirene beskrevet slik:

”Faglig innhold skal innbefatte nødvendig kontakt og avtaler med aktuelle ressurspersoner blant både forvaltning og brukere (landbruk/husdyrholdere, reiseliv etc.), eventuelt også forskning. Oppdraget omfatter også reiseplan med bestilling av overnatting og transport (fly og lokal transport i utlandet). Det skal utarbeides en faglig rapport fra studieturen. Budsjettet skal synliggjøre reise- og overnattingskostnader for inntil 15 personer inkludert reiseleder.”

Frist for å levere anbud var 17.01.11. Per Øystein Klunderud – for Klunderud Natur og Kultur – leverte inn et anbud datert 16.01, med reisemål til Transylvania i Romania. Innen utgangen av januar fikk oppdragstaker beskjed om at anbudet og gjennomføring av reisen var akseptert. Arbeidet endte opp med et utkast til program som man var enige om. Det ble også utarbeidet en kontrakt for oppdraget mellom partene.

Besøksområde:

Besøksområdet, fra ankomst onsdag ettermiddag til avreise til fjellområde lørdag morgen, var **Târnava Mare**. Området ligger i den sydøstlige delen av regionen Transylvania, sentralt plassert i Romania. Området er en del av et større lavlandsområde, avgrenset mot øst av de

østlige Karpatene, mot syd av de Transylvanske alper (regnes også som en del av Karpatene) og mot vest av fjellområdet Apusennene. Området har en utstrekning på ca 850km², og en befolkning på 23 000 fordelt på 27 mindre landsbyer. Târnava Mare berører 12 kommuner som ligger i 3 ulike fylker (Mures, Brasov og Sibiu). Utenfor området i SV ligger byen Sibiu, og i SØ byen Brasov. Gruppens utgangspunkt for flyreisen var t/r Sibiu.

Gjennomsnittsstørrelsen på landsbyene ble oppgitt til 500 personer, og det ble også hevdet at inntil 90% av innbyggerne fremdeles var knyttet til landbruket.

Link: www.discovertarnavamare.org

Kjerneområdet vi besøkte hadde et flertall av saksiske landsbyer. I 1143 inviterte kong Geza II av Ungarn tyskere fra områdene i Flandern, Luxemburg og Moseldalen – de såkalte Sakserne – til å slå seg ned i området. Sakserne ble raskt ”herrefolket” i landsbyene og byene som vokste fram, og de utviklet både jordbruket og diverse håndverkstradisjoner.

Under skiftende regimer, og ulike prøvelser, ble et flertall av sakserne boende helt fram til etter revolusjonen i Romania i desember 1989.

Tidlig på 1990 tallet ga Tyskland ”oppholdstillatelse” i landet til alle med saksisk opprinnelse, og i perioden 1990 – 1993 utvandra anslagsvis 900 000 (av totalt ca én million) ”tilbake” til Tyskland.

Fra lørdag lunsj til søndag lunsj besøkte gruppen fjellandsbyen **Magura**, SV for Brasov. Bostedet lå her på 1 050 moh. Det var også en stopp ved ”bjørneparken” nær landsbyen Zărnesti.

Gjennomføring:

Oppdragstaker hadde knyttet seg til organisasjonen **ADEPT** i forbindelse med gjennomføringen av turen.

Fundatia ADEPT er en stiftelse med hovedkvarter i den lille landsbyen Saschiz i Târnava Mare. De har virket i området siden 2002 og har mobiloperatøren ORANGE som hovedsponsor, i tillegg til en rekke andre bidragsytere. Lokale, nasjonale og internasjonale fagpersoner har bidratt med faglige undersøkelser og innspill. ADEPT har for tiden 8 ansatte.

De beskriver sitt arbeid slik:

Fundatia ADEPT (ADEPT Foundation) is a charity working to protect this special countryside and give local people a secure future by promoting sustainable agriculture and the marketing of high quality food products, along with ancient crafts and skills, rural tourism and conservation.

Link: www.fundatia-adept.org, bl.a. under emnet ”About ADEPT”.

Litteratur: ”*The Historic countryside of the Saxon Villages of Southern Transylvania*”, v/John Akeroyd/ADEPT 2006. Boka (88 sider) ble delt ut til alle reisedeltakerne.

Ved besøket i fjellområdet og landsbyen Magura, ble program og overnatting gjennomført i samarbeid med **Carpathian Nature Tours**, som drives av Hermann og Katharina Kurmes.

Link: www.cntours.ro

Dagsprogram, med reiserute, aktiviteter og linker:

Dette viser gjennomført program, menneskene vi møtte og stedene vi besøkte. En faglig sammenstilling følger til slutt, med utdrag fra møter, orienteringer og samtaler.

Onsdag 4. mai

Flyreise Oslo – München 08.20 – 10.35, med Lufthansa fra Gardermoen.

4 timer ”venting” på flyplassen i München ble bl.a. brukt til en gjennomgang av reisemålet, programmet og innholdet i boka fra området, v/reiseleder. Det var også lunsj på flyplassen.

- Flyreise München – Sibiu, 14.35 – 17.10. Klokken ble skrudd én time fram.

- På flyplassen i Sibiu ble vi møtt av vår utmerkede sjåfør for hele turen, **Sándor Károly**. Han disponerte en 16-seters minibuss med bagasjehenger. Transport Sibiu – Sighisoara, ca 100 km.

- Innlosjert på pensjonatet Casa Saseasca, midt i gamlebyen i Sighisoara.

- Middag for gruppen på nærliggende Hotel Sighisoara. Her møtte 5 representanter fra ADEPT, som ble ”fordelt” rundt ved middagsbordene: **Lenke Balint** (ansvarlig for programmet for vår reise, og som var med oss under deler av turen), **Ben Mehedin** (vår guide under deler av turen), **Razvan Popa** (fagmedarbeider ADEPT), **Cornel Stanciu** (vår guide under deler av turen) og **Nat Page** (engelskmann, og en av gründerne av ADEPT). – For arbeidsområdene og funksjonene de enkelte medarbeiderne har i ADEPT, se hjemmesida under linken ”Our Team”. – Under middagen gikk det mest i ”small-talk” ved bordene, men det var også noe felles informasjon om området og ADEPT sitt arbeid. Alle våre verter kommuniserte utmerket på engelsk.

Linker: www.casasaseasca.com og www.sighisoarahotels.ro

Torsdag 5. mai

- Frokost ble servert rett over gata på Casa Cu Cerb. En relativ kald værtype på morgenen, med 7-8 grader, men sola stakk fram

- Guida rusletur i gamlebyen i Sighisora med Ben fra ADEPT som guide, ca 1.5 t.

- Utsjekking, og deretter med bussen videre til Saschiz (ca 20 km), til kontoret til ADEPT. Her var det en omvisning på kontoret, samt en gjennomgang av noen av ADEPT sine aktiviteter, samt kort inn på rovdysrasjonen med mer. Ved Nat P., Ben M, Razvan P., Cornel S. og Lenke B. Det var også en kort velkomst og orientering ved direktør i ADEPT, **Christi Gherghiceanu**.

En annen bolk var med ordføreren i Saschiz kommune, **Ovidiu**, og denne dreide seg mye om jakt, organisering av jakt og omgang og møte med store rovdyr (bjørn og ulv). Vi fikk også en orientering om organisering/drift av skogbruket ved **Cosmin**, som hadde sitt virke i en sammenslutning av 5 kommuner.

- Lokal lunsj ble inntatt under overbygget på tunet hos **Lili med familie** i Saschiz. Under lunsjen hadde vi selskap av Ben, Nat, Lenke og Cornel fra ADEPT.

- Før avreise var det også tid til besøk på turist- og informasjonskontoret i Saschiz, beliggende vegg i vegg med den vakre kirken. Kontoret ble initiert av ADEPT. Her finnes et godt utvalg av infomateriell på engelsk, samt et mindre utvalg av lokale produkter. Kontoret er behjelpelig med overnatting, reiseruter og aktiviteter.

- Avreise mot landsbyen Viscri (ca 30 km), med Cornel som guide. Mellom Saschiz og Bunesti gjorde vi den første stoppen i kulturlandskapet, med en vandring opp til karakteristiske ”hauger” i landskapet. Disse var hardt beita av sau, og hadde spesielle botaniske kvaliteter.

- Det ble også en stopp for fotografering og prat med sigøynerne/rom-folket utenfor Bunesti, på den smale og hullete, men vakre veien mot Viscri. De var opptatt med pløying av jordene, – hest med én-skjærs plog, såing av årets mais samt oppsetting av gjerde mot innmark. Spennende fotomotiver og et lite innblikk i en helt annen kultur.

- Stopp for småskrikørn på veien mellom Bunesti og Viscri.

- I Viscri var det innløsning hos **Mihai & Raluca Grigore**. De hadde forlatt (trygge?) jobber i Bucharest, for å bygge opp en bed & breakfast turistbedrift i Viscri. Totalt ville ca 25 sengeplasser være tilgjengelig når den offisielle åpningen fant sted seinere denne sommeren. Viscri er en av de klassiske saksiske landsbyene, med ca 500 innbyggere. Etter utflytting av sakserne på tidlig 90-tall, er det nå bare 25-30 personer av denne folkegruppen igjen.

Flertallet av innbyggerne er nå sigøynere, mens de øvrig er rumenere.

- Sein ettermiddag ble brukt til en vandring i landsbyen Viscri, der vi også fikk med oss når kuer og hester kom tilbake fra dagsbeitene utenfor landsbyen. Det var et tidløst "skuespill" vi var vitne til i solnedgangen.

- Middag, denne og neste kveld, hos **Gerda og Nico Gherghiceanu**. De driver en liten bed & breakfast bedrift, samt at Gerda er viden kjent for sine kokekunster. Gerda er sakser, mens Nico er rumener. Middagen var sammen med Cornel og 3 personer fra den ornitologiske gruppa **Milvus**.

Link: Overnatting hos Mihai & Raluca Grigore – www.viscri125.ro

Om området, fra Viscri med mer: www.mihaieminescutrust.org

Fredag 6. mai

- Flott frokost på vårt bosted hos Mihai. Noen fikk med seg syngende i pirol i hagen!

- Vandring og kjippkjøring (Cornel) ut til stølen/saukve - **Stelica sheepfold** - ca. 2 km NØ for Viscri. I 2010 hadde dette samarbeidet ca. 1 300 dyr, herav 750 melkesauer, samt ytterligere 550 lam fra samme året og fjoråret. Beitearelet er oppgitt til 2 000 dekar. Vandring i landskapet, orientering om driftsform, rovdyr med mer ved Cornel, og noen spørsmål til gjeteren. Ben fra ADEPT avløste Cornel som vår guide, og var med oss resten av dagen.

- På veien tilbake til landsbyen var det besøk hos **smeden** i Viscri. Han tilhørte romfolket, og hestesko stod på dagsorden i den varme verden.

- Med bussen la vi kursen mot Bunesti. Underveis var det besøk hos kullbrennerne **Piroska og Imre Pakot**. Piroska var vår vert, og hun berettet at de var fra den ungarsktalende delen av Romania, og fra en familie som i generasjoner hadde arbeidet med fremstilling av trekull. Med hjelp fra Ben fikk vi en gjennomgang av prosessen.

- Lunsj hos **Rozi** i **Crit**, en annen liten familiebedrift som hadde spesialisert seg på servering av (mindre) grupper. God mat!

- En stund etter middagen hadde vi fått til en samtale med **Gabbi** (mannen til Rozi) om jakt og organisering av jakt. Gabbi arbeidet også som politimann lokalt.

- Tilbake til Viscri rakk vi et besøk til den saksiske kirken, den mest berømte severdigheten i landsbyen. Her var det en kort orientering ved en eldre saksisk kvinne, med utfyllende kommentarer fra vår guide Ben.

- På kvelden var det ny middag hos Gerda. Med oss var Lenke fra ADEPT, samt en produsent av syltetøy (solbær) og eplejuice fra Bunesti. Leder av nemnda. Lars Bjaadal, takket ADEPT ved Lenke for tilrettelegging av turen og guiding på plass, og de fikk fortjente gaver.

- Ferske bjørnespor ble funnet under dagen, i skogen rett i utkanten av Viscri.

Link: www.fortified-churches.com

Lørdag 7. mai

- Ny herlig frokost hos Mihai, - og denne gangen fikk flere både se og høre pirolen, innpakking i bussen og avreise til "bjørneservatet" (Bear Sanctuary) ved Zarnesti utenfor Brasov.

- En reise på ca 110 km i vekslende landskap, men hele tiden med snødekte berg (Karpate/Transylvanske alper) i sør.

- Ved "reservatet" ble vi møtt av **Katharine Kurmes fra Carpathian Nature Tours**. Vi fikk en 2 timers vandring/omvisning, som ble avsluttet med film på senteret.
- Etter omvisningen dro vi videre, ca 2 mil og ca 500 høydemeter, til pensjonatet Villa Hermani (1 050 moh.) beliggende i landsbyen Magura. Her var også **Hermann Kurmes** vår vert. Sein, men meget god, lunsj.
- Hermann ga en kort orientering om Magura og regionen. Deretter var det rusletur i landsbyen og nærmiljøet. Fra å være et landskap i grønt, ga en isende kald vind oss regn som gikk over til snøvær, og 2 timer seinere var landskapet kledd i hvitt!! Første gang med snø i mai siden 2004, hevdet Hermann!
- Før middag var det samling om en film fra *BBC Nature World – Transylvania –* (2003/2004?) som tok for seg sammenhengen mellom rovdyr og dyrehold i området. Det var også omtale av Carpathian Large Carnivore Project sitt arbeid (1993 – 2003), samt fokus på "søplebjørnene" som hadde tilhold i Brasovs utkanter.
- Middag

Topas Travel (Danmark) har turer til området, der man bor en uke hos vårt vertskap i Magura. Link til disse reisene finnes her:

<http://www.topas.dk/pages/turbeskrivelse-rumaenien-vandring-i-transsylvanien.html>

Søndag 8. mai

- Frokost, fra 07.30, i snøkledd landskap (som ble nesten grønt innen avreise 12.15)
- Orientering om økoturisme og oppstart av prosjektet med gjestehus v/Hermann
- Kort evaluering av vår studietur, mht. til fag og gjennomføring. V/Lars B.
- Rusletur i brattlandskapet, en drøy time, med Hermann som guide
- Lunsj
- Avreise Sibiu 12.15. Ca 135 km og 3 timers kjøring.
- Til Sibiu 15.15, der vi parkerte i utkanten av gamlebyen, og hadde 1 ¼ t til disposisjon som fri gruppe! Litt begrensa shopping.
- Til flyplassen 16.50, avreise 17.50
- Via München, til Oslo 21.40

Faglige inntrykk, driftsformer, innspill & diskusjoner med mer

Under reisen fikk gruppen en rekke innspill mht. til rovdyr. Dette gjaldt bl.a. bestander på lokalt nivå, konflikter og konfliktnivå, jakt og jaktutøvelse. Informasjonen kom gjennom uttalelser under foredrag, diskusjoner ved en rekke anledninger, besøk i felt, samtaler med vårt vertskap, gjetere, jegere osv.

Vi fikk ingen samla skriftlig informasjon om bestander og problematikken rundt rovdyr, så oppsummeringen baserer seg på øvrige kilder nevnt over. (Under gjennomgangen av dagsprogrammet for turen er de gjengitt med personer.)

Driftsform

For en innføring i landbruket i området, med spesielt fokus på Scoafa valley i de 2 kommunene vi oppholdt oss mest i – Saschiz og Bunesti – kan man gå inn i brosjyren som ble laget til konferansen om "High Nature value grasslands", Sibiu 7-9. september 2010. For innføring i landbruket, se spesielt fra side 15 og utover.

Link: http://www.efncp.org/download/sibiu/HNV_conference_brochure1.pdf

Sauehold

Tarnava Mare området, og også området ved fjellandsbyen Magura, var prega av mindre driftsenheter. En stor andel av befolkningen var fremdeles knytta til landbruket i en eller annen form, - 90% ble ved en anledning oppgitt som tall for de mindre landsbyene.

Av husdyrholdet var sauehold det viktigste. Et vanlig bruk kunne ha 6-20 vinterfora søyer. Lamming skjedde i perioden januar – mars, og en stor del av lamma ble slakta til påske! De hadde da en slaktevekt på 7-9 kg. Mye av omsetningen foregikk privat.

Gjeterne:

Fra ca 1. mai og fram til 1. oktober var det organisert beitesesong. Lag av gjeterne (oppgitt til 2-4 i hver landsby) samla da sammen søyer og lam fra ulike grunneiere, og rullerte disse på ulike fellesbeiter i kortere eller lengre avstand fra landsbyen. Beitene kunne være både kommunale og private. Det var normalt ikke gjerder som adskilte disse store beitene. Gjeterne bodde sammen med sauene i denne perioden, og produksjonen bestod av sauemelk. Dyrene ble vanligvis samla og håndmelka 3 ganger om dagen. Ett dyr ga normalt ca 0.5 liter melk per dag. Ved gruppens besøk til en støl (sauerve/sheepfold) utenfor Viscri, ble det sagt at 6 gjeterne ville ha opp til 700 dyr i flokken gjennom sommeren. I tillegg kommer fjorårslam og årslam. Det ble produsert ulike typer ost på ”stølen”, både ferskost og lagringsost, men sauemelk ble også levert til ulike oppsamlingpunkter i landsbyene, for salg og videreforedling. Melka og osten ble fraktet med hest og vogn, eller med bil, fra stølen. Eierne av sauene (fra landsbyene) skulle også ha en viss andel ost per søye. Dette var deres ”betaling” for å stille med søyer.

På stølen vi besøkte i Viscri ble det sagt at en gjeter mottok 300 euro i lønn. I tillegg fikk han mat og sigaretter. Han kunne også ha med egne sauer i flokken. Han fikk også inntekter fra salget av ost.

Gjeter var(?) og hadde vært et statusyrke i landsbyene, og det hadde gitt gode inntekter. På direkte spørsmål til flere av de vi var i kontakt med, fikk vi som svar at tradisjonen med gjeterne som bodde ute med flokken, ville forsvinne.

I fjellandsbyen Magura, førte man sauene til ulike fjellbeiter (på stølen) under sommeren. Opplegget var det samme som i lavlandet, men avstander og tidsbruk for å bevege seg var lengre.

Rovdyr:

Gjeterne hadde med seg hunder, både til å gjete dyra, men også som vern mot rovdyr. Det ble hevdet at det var en begrensning på 2 hunder per saueflokk i området (1-3 avhengig av sone basert på beitetyper), men ved vårt besøk var det 7 hunder. Av rovdyr var bjørnen den som oftest viste seg, men også ulv kunne forekomme. Det ble hevdet at det var mer frykt for bjørn enn ulv (gjaldt også for folk flest). Grunnet driftsformen, med kontinuerlig oppsikt av flokken med gjeter og gjeterhunder, ble tapet av sau til rovdyr oppgitt som svært lite. Ved vårt besøk til stølen utenfor Viscri, ble det sagt at man ikke hadde hatt (kjente) tap til rovdyr siste 2 år, men at det i årene før hadde vært tap av noen få dyr til bjørn.

Ved oppholdet i fjellet (Magura) fikk vi inntrykk av at det var større utfordringer knytta til ulv enn bjørn. Men også her var driftsformen den samme, og det kom ikke fram at det var store tap knyttet til rovdyr.

Generelt var inntrykket at store rovdyr ikke var noe særlig stort tema blant de lokale folkene vi møtte. Rovvilt var ”alminneliggjort” som nær sagt annet vilt – og utgjorde i liten grad noen trussel – verken i forhold til husdyr (slik driftsformen var i dag) eller folk. Frykten - slik den til tider framstår i Norge – virket totalt fraværende – jf. bl.a. det som ble fortalt om ungenes lange vandring t/r skolen o. a. aktiviteter i Magura. (Her kunne ungene vandre 3-4 km langs

veien gjennom tett skog – og i et område med både bjørn og ulv – både sommer og vinter, for å komme til skolen i Zarnesti.)

Annet husdyrhold:

Det var fremdeles vanlig hos familiene at man hadde 1-3 kuer, som ble melket morgen og kveld. I vår landsby – Viscri – ble det angitt at den største melkebonden hadde 10 kuer. Kyrne, sammen med hester, esler (om de fantes) og noen geiter, ble tatt med ut på fellesbeite utenfor landsbyen av gjeterne. Disse ble gjetet under dagen, og befant seg nærmere landsbyen enn flokkene av sauer.

Det ble, ved spørsmål, oppgitt at det ikke var noe større tap av store husdyr til rovdyr. Det kunne forekomme angrep fra bjørn og ulv på krøtter og hest, men dette var sjelden.

Under vårt besøk, ca kl 07.30 på morgenen, ble dyra sluppet ut på gata fra hvert enkelt bruk, for så å bli samlet opp av gjeterne ved utkanten av byen. Klokken kvart over sju på kvelden kom de tilbake, og hver ku fant tilbake til døra for sine eiere. Så var det klart for kveldsmelking.

I Viscri, og i flere av de andre landsbyene i området, var det etablert enkle mottakspunkter for melk. Både morgen og kveld kunne man støte på mennesker bærene på melk i ei bønne, kjørende et eller flere melkespann i enkel tralle, eller melkespann frakta med hest og kjerre, på vei for å levere dagens melk. Denne ble så målt inn og notert.

ADEPT hadde gjennom 1½ år mottatt støtte til etablering av mottakspunkter for melk. Dette var gjennom EØS midler fra Norway Grants, og i samarbeid med Innovasjon Norge og Norges Vel. Representantene fra ADEPT ga uforbeholden støtte til samarbeidet med disse, og mente at det var helt konkrete og synbare resultater. Det ble også nevnt at samarbeidet var mye mindre byråkratisk enn gjennom EU-prosjekter. Dette viser også at reisen gikk til et område som er interessant for norsk utenrikspolitikk.

På hjemmesiden til Norges Vel, finner vi følgende under Balkan:

Link: <http://www.norgesvel.no/default.ASP?WCI=ViewNews&WCE=5990&DGI=1555>

Bærekraftig produksjon i Transylvania

Prosjektet skal fremme bærekraftig produksjon innen småskala jordbruk i Tarnava Mare i Transylvania, et av Europas viktigste natur- og kulturlandskaper. Gjennom prosjektet får bøndene hjelp til å legge om til økologisk landbruk og å utvikle kvalitet og tilleggsverdier for produktene, samtidig som det biologiske mangfoldet bevares.

Partnere i prosjektet er blant annet Orange Romania og Det Kongelige Selskap for Norges Vel.

Norges Vel deltar med planlegging og rådgivning for økologisk melkeproduksjon, utvikling av innovative oppsamlingspunkter for melk, samt rådgivning innenfor markedsføring og hygiene.

Følgende er hentet fra rapporten ”Romania report 2010”, om bruken av midler fra Norway Grants i Romania 2010:

Sustainable Production for Small-Scale Farming Communities in a Natura 2000

Landscape

The objective of the project is to promote the economic survival of small-scale farming communities in Transylvania, through sustainable use of natural resources. The landscape of the Tarnava Mare area of Southern Transylvania is one of the most extensive working High Nature Value Farmed landscapes in lowland Europe, making it a matter of both global and European importance. ADEPT works closely with farmers, local communities, universities, other NGOs and all levels of government toward solving problems threatening the survival of this precious landscape and of the small-scale farming communities who live in it and maintain it. With financial support from the Norwegian Cooperation

Programme, ADEPT is taking the first of many steps towards giving this landscape and these communities an economic future. At least 100 farmers will be trained in organic farming, certification and product marketing. Milk hygiene courses will be held in all the communes of the Tarnava Mare areas, in order to prepare farmers for European quality standards. 8 milk-collection centers will be designed and built up to EU standards, in rent-free premises, equipped with necessities like milk testing equipment. In addition, two Farmers' Markets will be established to promote sales of high quality products linked to the area.

Link: http://www.eeagrants.org/asset/1689/1/1689_1.pdf

Bestand av rovdyr og jakt

Vi fikk ikke noen entydige antall for bestandsestimat for rovdyr i området Tarnava Mare, men det var helt klart at det var en meget god bestand av bjørn og ulv. For kommunene Saschiz og Bunesti (totalt ca 240 km²) ble det angitt at det kunne være én bjørn per 1 000 dekar/ 1 km². Bestanden av ulv var lavere. Det ble også hevdet at det var en mindre bestand av gaupe i området. Det kom også frem påstander om at sjakal (golden jackal – *Canis aureus*) var i ferd med å etablere seg i området. (Dette er ikke umulig, da utbredelseskart for denne arten viser bestander som går til Ungarn og vestlige Ukraina. PØK, pers. kom.)

Det ble hevdet at bjørn tidligere (inntil for 30-40 år siden) var en art som det var lite av i området. Den holdt til i fjellene.

Det ble sagt at det var en egen gruppe av rangere, på regionalt nivå (administrativt under skogforvaltningen?), som hadde ansvaret for å utarbeide bestandsestimat.

Jakt:

For Saschiz (samtale med Gabbi 06.05) ble det hevdet at det ble felt i gjennomsnitt én bjørn og 2 ulver per år. Det var meget vanskelig å jakte på ulv, og man gjennomførte drev med opptil 2-300 jegere. - I tillegg kom noe avgang i form av illegal jakt. Det ble hevdet at det var en likevekt mellom rovdyr og annet vilt (jaktbart vilt). Dette var alt fra småvilt, til rådyr, hjort og villsvin.

Jakten var organisert gjennom 2 ulike organisasjoner. Disse forvalta jakta på vegne av myndighetene. Det var stort sett menn som jakta, og vi fikk inntrykk av at det var folk i posisjoner (for eks. politikere) som lettest fikk tilgang til den gode jakta.

Følgende punkter for våpen og jakt ble nevnt for Saschiz:

- Man kunne ikke være på jakt uten å ha våpenlisens og assistanse fra en ranger.
- For å få våpenlisens måtte man søke om å bli med i et jaktlag (forening). Deretter var det en teoretisk prøve (arts kunnskap, lovverk, våpen, ammunisjon), og deretter en jegerprøve/skyteprøve.

Man betalte så en pris for hva man skulle jakte på. Det eksisterte en pris for medlemmer av jaktlaget, og en pris for utenforstående som kjøpte jakt. Disse prisene var regulert i form av en tabell. Den dyreste jakta var lisensjakt på bjørn, og den ble ofte kjøpt av utenlandske jegere. Det ble sagt at jakt på store rovdyr inngikk som en del av bestandsreguleringen.

Inntektene fra jakta ble oppgitt å gå til lønn til rangere, foring av hjortevilt under vinteren, bygging av skjul med mer. En prosentandel gikk også til myndighetene på ulike nivåer.

- Ved samtale med Hermann i fjellandsbyen Magura, ble det også her hevdet at jakt var viktig, også som inntektskilde. På filmen som ble vist fra BBC, ble det også fokusert på troféjakt for utlendinger som inntekt, med priser for felling av en bjørn på 10 000 dollar.

Besøk til "bjørnereservatet" (Bear Sanctuary) ved Zarnesti utenfor Brasov.

På programmet på lørdag 7. mai stod et besøk til et "bjørnereservat" ved Zarnesti. Vår guide her var Katharina Kurmes, og besøket ble gjennomført under 2 timer.

- Området var inngjerda og besto av 670ha (6 700 dekar). Det var nettinggjerde (gravd ned én meter under bakken) og strømgjerde. Reservatet ble åpna i 2007, og finansiert gjennom en engelsk organisasjon – WSPA.

Se <http://www.wspa-international.org/wspaswork/bears/sanctuaries/placeofsanctuary.aspx>

Reservatet – som var lukket for publikum - men åpent for grupper og skoler i flg. med guide, tok i mot bjørner og ulv fra private personer som hadde hatt disse i (ulovlig) fangenskap.

Per tiden hadde de 57 bjørner og 5 ulver. De forventet flere bjørner, og det ble sagt at antallet kunne nærme seg 100. Driftskostnader per måned ble oppgitt å være 20 000 euro.

Myndighetene hadde avvist å støtte prosjektet.

Sett med norske øyne hadde prosjektet ingen relevans til forvaltning av (trua) arter. Dette var kun en oppholdsplass, der forholdene var langt bedre enn det dyrene hadde hatt det før, men likevel svært langt fra det man på info-film og brosjyrer oppga som ”naturlige forhold”.

Hannbjørner ble kastret, mens bjørner som (åpenbart) slet med fysiske og psykiske plager også fikk leve (til de døde av seg sjølv?).

Konklusjonen (muntlig blant deltakerne) i den norske gruppa var at et slikt senter ikke hadde hatt livets rett i Norge, verken med tanke på forvaltning av arter eller med tanke på dyrevern og etikk.

Økoturisme - gårdsturisme

Under hele oppholdet – med unntak av første natta på pensjonat i Sighisoara – benyttet vi oss av småskala turisme. Dette i form av overnattingstjenester og bespisning. Under besøket i Saschiz – Bunesti var bevertningen en del av gårdsturismen, der man dekket på for lunsj og middag inne på gårdsplassen. Maten var hjemmelagd og besto for en stor del av produkter fra gården. I Viscri overnatta vi 2 døgn på en liten familiebedrift, der man hadde tatt utgangspunkt i en klassisk saksisk eiendom. Denne var restaurert fra bunnen av, og framsto nå som et attraktivt bed & breakfast tilbud i denne lille landsbyen. Totalt antall sengeplasser, 20-25. Ekteparet som drev stedet hadde sagt opp sine jobber i Bucharest, for å flytte til Viscri. Offisiell åpning av stedet var denne sommeren.

Under oppholdet på Villa Hermani i Magura (se Link: www.cntours.ro), fikk vi en kort innføring om økoturisme ved Hermann. Pensjonatet, som Hermann og Katharina driver, har nær 50 senger med fullt belegg. Det ble åpnet i 2004, bl.a. som et resultat av arbeidet med bevisstgjøring rundt temaet store rovdyr og turisme (se Carpathian Large Carnivore Project). Pensjonatet ble oppført uten støtte fra myndighetene.

Det er lagt opp til en rekke aktiviteter knyttet til opplevelse mot rovdyr – fotografering fra skjul, vandringer med mer – samt vandringer i fjella og guida turer. Man lager også pakker der man gjør besøk til andre deler av Transylvania. Det var økonomi i prosjektet, men det var også hardt arbeid for å få det til å gå rundt. Sesong var fra påske og ut på høsten.

Markedsføring ble bl.a. gjort gjennom deltakelse i foreningen ”Association of Ecotourism in Romania” – link www.eco-romania.ro – som regelmessig deltar på turistmesser rundt i Europa. (De har bl.a. vært til stede på de 2 siste reiselivsmessene på Lillestrøm.)